

KULTURMILJØER I HOLBÆK BY

MIDTBYEN

Historie

Da Sortebrødrene kom til Holbæk i slutningen af 1200-tallet, blev de henvist til at opføre deres kloster (Sct. Lucius) på sydsiden af torvegaden (Ahlgade), da der ikke var plads i selve gaden. Dette blev starten på byudviklingen i den del af Holbæk, der i dag står som den bedst bevarede, og hvor koncentrationen af fredede bygninger er højest.

Klosteret var oprindeligt sammenbygget med kirken, som havde vestvendt tårn. De tilbageværende dele af klosteret menes opført i 1400- og 1500-tallet. Klosteret blev ved reformationen i 1536 beordret nedrevet, men alligevel lykkedes det borgerne i Holbæk at redde vestfløjen og en lille del af sydfløjen, der indtil 1844 husede byens rådhus. Klosteret er siden blevet renoveret op til flere gange.

Den nuværende kirke (Skt. Nikolai) stod færdig i 1872 og har nordvendt tårn med en hovedindgang, som henvender sig til Ahlgade og til den nyanlagte kirkeplads (2011).

Nær klosteret ligger nogle af Holbæks ældste bygninger, som siden 1919 har huset Holbæk Museum. Hovedbygningen (Klosterstræde 18) blev oprindeligt opført som byens andet rådhus.

Vest for klosteret og museet ligger Bysøen, som var byens vandingssted og en del af Holbækkens løb fra Ladegården i sydvest til fjorden ved skibbroen. Ved Bysøen er markante bygninger som Bysøhus og Arresthuset (Holbæks 3. rådhus) med tiden blevet opført. Mellem bygningerne findes Bysøparken og Apotekerhaven, som er to sammenhængende grønne åndehuller midt i byen.

Arkitektur

Bebyggelsen i Holbæk midtby præges af arkitektur i mange forskellige stilarter kombineret med rolige grønne omgivelser, hvilket gør området til et spændende og varieret miljø at færdes i. De enestående bygninger fortæller historien om Holbæks udvikling fra middelalderen og frem til starten af det 20. århundrede med klosteret og museet som de mest betydningsfulde bygningsværker. Samtidig rummer kulturmiljøet byens tre første råduse, hvilket gør området til en lokalhistorisk perle.

Skt. Nikolai Kirke: Kirken er opført i nyromansk stil og har i sin nuværende form eksisteret siden 1872, men der har været kirke på stedet siden 1300-tallet. Oprindeligt vendte kirkens tårn mod vest, men arkitekt Chr. Hansen, fik den idé, at lade tårnet orientere sig mod en potentiel kirkeplads mod nord. Kirketårnet er byens mest synlige pejlemærke.

Klosteret (fredet): Sortebrødrene opførte med støtte fra kongen et kloster på et uudnyttet område syd for byen i slutningen af 1200-tallet. De nuværende bygninger er opført i 1400-tallet (sydfløjen) og 1500-tallet (vestfløjen). Klosteret og kirken skaber tilsammen et unikt historisk miljø i Holbæks centrum.

Kapellanboligen (fredet): Bindingsværkshuset ved kirken er opført omkring 1600 og nævnes første gang i historiske kilder som kornlade til den tolængede kapellangård. I dag er huset en naturlig del af det rødkalkede miljø omkring kirken.

Klosterstræde 18 (fredet): Byens andet rådhus opført i senklassicistisk stil, tegnet af F. F. Friis i 1844. Facaden mod gaden domineres af et fremspringende indgangsparti med en tilbagetrukket hovedportal. Bygningen er i dag Holbæk Museums hovedbygning.

Klosterstræde 16 (fredet): Den velbevarede bindingsværkslænge (1670) med gavlkvist og mønstermurede tavl er en fornem repræsentant for renæssancens byggeskik i Holbæk. Bygningen er en del af Holbæk Museum.

Museumsgården: Den lille oase er samlingspunkt for museets bygninger.

Arresthuset (fredet): Bygningen blev opført i 1909 som Holbæks 3. rådhus og er tegnet af arkitekt Wilhelm Fischer. Den historicistiske bygning har en detaljerig facade og fremstår som en af de mest markante bygninger i Holbæks bymidte.

Bysøstræde 1 (fredet): Den rødpuksede bygning er en del af Elefantapoteket og danner en fin afslutning på Bysøstræde mod Ahlgade. Bygningen er sammensat af flere bygningskroppe og afsluttes med en lille vinduesløs bindingsværksbygning på hjørnet af Bagstræde (tidligere anvendt til opbevaring af råis).

Bysøhus (Bysøplads 1): Bysøhus blev opført i 1883 og renoveret i 1988. Huset karakterfulde facade danner en fin afgrænsning mod Bysøparken.

Bysøen og Apotekerhaven: Parkerne udgør et grønt åndehul midt i Holbæk. Bysøparken er let tilgængelig fra Bysøstræde og Rådhuspladsen, mens Apotekerhaven ligger mere skjult mellem Bagstræde, museet og Arresthuset.

De smalle stræder: Kirkestræde, Klosterstræde, Bagstræde og Klosterporten udgør et fint system af smalle, delvist brostensbelagte middelaldergader syd for Ahlgade.

BESKRIVELSE AF KULTURMILJØ: MIDTBYEN, HOLBÆK

TRUSLER/SÅRBARHED

Holbæk midtby består af en række værdifulde bygninger med høj historisk fortællerværdi. Bygningerne er en del af en snæver gadestruktur og kombineret med de grønne parker, gør de bymidten i Holbæk til et helt særligt og intimt byrum at færdes i.

Kulturmiljøet bør fortsat beriges gennem respektfuld behandling og vedligeholdelse af bygninger, gaderum og parker.

Eventuelt nybyggeri er mest aktuelt på nordsiden af henholdsvis Bagstræde og Kirkestræde og bør opføres i et arkitektonisk afdæmpet udtryk med respekt for hele kulturmiljøet.

BEVARINGSTILTAG

Konkrete tiltag

Bygningerne omkring museumsgården har en høj historisk autenticitet og flere af dem er yderst velbevarede, hvilket er vigtigt for kulturmiljøets fremtræden mod kirkepladsen og Apotekerhaven.

Kirkestrædes omdannelse til kirkeplads i 2011 har givet en bedre sammenhængskraft mellem byrummene i centrum. Der er sket en oprydning i Ahlgades baggårde, hvilket har skabt et byrum, der yder kirken større respekt.

Vigtige pointer

- Det er vigtigt at opretholde og forstærke forbindelser og sammenhænge mellem byens rum.
- Udfyldning af huller i husrækkerne og forskønnelse af nedslidte bygninger, facader og byrum er vigtigt i arbejdet med at opretholde kulturmiljøets fortælling.
- Vedligeholdelse af den arkitektoniske kulturarv i byens historiske centrum forskønner byen og styrker dens seværdighed og image.

KORT: MIDTBYEN, HOLBÆK

Kort over kulturmiljøets afgrænsning samt angivelse af, hvor fotografierne er taget.

FOTOREGISTRERING: MIDTBYEN, HOLBÆK

Foto 1:

Et kig op ad Kirkestræde fra øst. Den smalle gade ender i den nyanlagte kirkeplads.

Foto 2:

Kirkepladsen (2011). Med anlæggelsen af pladsen er der skabt en mere synlig og værdig adgang til Skt. Nikolai Kirke. Der er ligeledes skabt en bedre forbindelse til hovedstrøget Ahlgade.

Foto 3:

Skt. Nikolai Kirke fra 1872. Kirken er opført i nyromansk stil og er tegnet af arkitekt Christian Hansen. Samme arkitekt fik ideen til at lade kirkens tårn vende mod nord i stedet for den oprindelige placering mod vest.

FOTOREGISTRERING: MIDTBYEN, HOLBÆK

Foto 4:

Det gamle sortebrødreklosters tilbageværende fløje (fredet).

Foto 5:

Sortebrødreklosterets sydfløj (formodentlig opført i 1400-tallet) fungerede som byens rådhus frem til 1844.

Foto 6:

Kapellanboligen (fredet) øst for kirken er opført omkring 1600 og udgør en del af det rødkalkede miljø omkring kirken.

Foto 7:

Alléen, der fører fra Jernbanevej til kirken.

FOTOREGISTRERING: MIDTBYEN, HOLBÆK

Foto 8:

Klosterporten er et af kulturmiljøets smalle stræder.

Foto 9:

Klosterstræde 18 (fredet) er Holbæk Museums hovedbygning, men blev oprindelig opført som byens 2. rådhus i 1844.

Foto 10:

Klosterstræde 16 (fredet) er opført i 1670. Den smukke bindingsværksbygning er en del af Holbæk Museum og er et meget velbevaret eksempel på dansk renæssancebyggeri. Bemærk de mønstrede tavl og de fremspringende stokværk.

Foto 11:

Markant bygning på hjørnet af Rådhusvej og Klosterstræde. Opført i 1913.

FOTOREGISTRERING: MIDTBYEN, HOLBÆK

Foto 12:

Et kig mod nord ad Klosterstræde mod Ahlgade og Torvet.

Foto 13:

Et kig mod vest ad Bagstræde. Bemærk vejbelægningen og museets bygninger til venstre.

Foto 14:

Museumsgården set fra nord. En oase omgivet af historisk velbevarede bygninger i midten af Holbæk.

FOTOREGISTRERING: MIDTBYEN, HOLBÆK

Foto 15:

Holbæk Museums hovedbygning set fra gården.

Foto 16:

Et kig op ad Rådhusvej.

Foto 17:

Rådhusvej 2, opført i 1905. En karakteristisk villa i nationalromantisk stil. Bemærk detaljerne omkring karnappen, tagudhænget og indgangspartiet.

Foto 18:

Rådhuspladsen 1 (fredet). Det nuværende arresthus blev opført som Holbæks 3. rådhus i 1909.

FOTOREGISTRERING: MIDTBYEN, HOLBÆK

Foto 19:

Bysøparken set mod Bysøstræde.

Foto 20:

Bysøen med byens 4. rådhus fra 1979 i baggrunden.

Foto 21:

Bysøhus fra 1883 (renoveret i 1988) danner en fin afgrænsning af Bysøparken.

Foto 22:

Apotekerhaven afgrænses mod øst af museets bygninger.

FOTOREGISTRERING: MIDTBYEN, HOLBÆK

Foto 23:

Et kig fra Apotekerhaven mod den endnu ubebyggede grund ved siden af Elefantapoteket på Ahlgade.

Foto 24:

De to markante historicistiske rødstensbygninger danner sammen med apoteksbygningen i forgrunden gadelinjen mod Bysøstræde.

Foto 25:

Bysøstræde 1 (fredet): Den rødpudsede bygning er en del af Elefantapoteket og danner en fin afslutning på Bysøstræde mod Ahlgade. Bygningen er sammensat af flere bygningskroppe og afsluttes med en lille vinduesløs bindingsværksbygning på hjørnet af Bagstræde (tidligere anvendt til opbevaring af råis).

Foto 26:

Bysøstræde 1 set fra gården.

KILDEHENVISNING: MIDTBYEN, HOLBÆK

Miljøministeriet. Skov- og Naturstyrelsen
Kommuneatlas Holbæk
1993

Albert Thomsen
Holbæk Købstads Historie
1936-42

www.kulturarv.dk/fbb

www.holbaekkirke.dk

Registreringen er foretaget d. 10. juli 2012.